

*'Als die met zonder zijn,
zijn ze nagemaaakt!'*

MEER TAAL EN MEER DENKEN IN DE KLEUTERKLAS

Het is tijd voor het tienuurtje in de tweede kleuterklas van juf Sandra. Voorzichtig bijt Wendy haar druif in tweeën. Ze peutert drie pitten uit de partjes en propt de pitvrije stukken weer in haar mond. Utku kijkt verbaasd toe. 'Van mijn mama moet ik die steentjes opeten', zegt hij. 'Mijn druiven hebben geen pitjes', smakt Younes. 'Ik vind die vies.' 'Als die met zonder pitjes zijn, dan zijn het geen echte druiven', beslist Wendy. 'Dan zijn die nagemaaakt.' 'Mijn druiven zijn echt!' snuift Younes. Wendy haalt haar schouders op en eet verder. **Marlies Algoet**

Over de auteur

MARLIES ALGOET

is lector en onderzoeker in de bacheloropleiding Kleuteronderwijs van Odisee Brussel.

Younes, Utku en Wendy hebben geluk. Ze mogen van juf Sandra babbelen tijdens het fruitmoment. Dat mag in veel klassen niet. Gesprekken tussen kleuters leveren nochtans interessante denkvragen op (wat is namaak? wanneer is iets namaak?), of ideeën voor nieuwe thema's (fruit met en zonder pitjes, of filosofischer: echt versus namaak). Bovendien zijn peergesprekken waardevol voor de taalontwikkeling van de kleuters. Hoe meer gesprekken de kleuters onderling voeren, hoe beter dus.

ROUTINES: IDEALE TAAL- (DENK)MOMENTEN

Naast het fruitmoment kent de gemiddelde dag in de kleuterklas nog wel meer momenten die we als *routines* kunnen omschrijven. Zo zijn er elke dag dezelfde verplaatsingen, is er het terugkerende wc-bezoek, moeten de jassen voor en na elke speeltijd aan- en uitgetrokken worden, enzovoort. Recent Vlaams onderzoek toont aan dat vier- en vijfjarigen aan deze routines zowat een derde van hun schooldag besteden. Dat is best veel. Hetzelfde onderzoek laat bovendien zien

dat de interactiekwaliteit – de kwaliteit en de diepgang van gesprekken – tijdens deze routines veel hoger kan, zelfs als de kleuters onderling mogen praten. Meer nog: bij zowat alle kleuteronderwijzers – ook zij die tijdens de speeltijd letten op taal- en taaldenkontwikkeling – valt de aandacht voor interactie tijdens routines stil.

Het is overigens zo dat de interactiekwaliteit tijdens de speeltijd weliswaar hoger ligt dan bij routines, maar over het algemeen nog steeds aan de lage kant is. Dat is jammer, want een hoge interactiekwaliteit zorgt voor een gunstige taal- en denkontwikkeling. Dat heeft ook voordelen op de langere termijn: kleuters die sterk zijn in hogere

taal-denkvaardigheden of zogenaamde *high order thinking skills* (HOTS, zie ook het kaderstukje hieronder), hebben een grotere kans op verder schoolsucces dan kleuters die minder taal- en denkvaardig zijn. Onderzoekers pleiten er daarom voor om in de kleuterklas meer op interactiekwaliteit in te zetten.

Wat maakt interactie kwaliteitsvol?

Een groot *taalaanbod*, veel *spreekkansen* voor de kleuter en een rijke *feedback* zijn de drie basispijlers van een kwaliteitsvolle talige interactie. De *HOTS* of *high order thinking skills* zorgen ervoor dat die interactie op een hoger *denkniveau* kan worden getild. Het gaat dan om zaken als brainstormen en voorspellen, argumenteren en redeneren, plannen, probleemoplossend denken of terugblikken.

BENUT EN CREËER TAALDENKKANSEN

Younes, Utku en Wendy hebben dus geluk. Ze mogen babbelen en bovendien is Juf Sandra op elk moment van de dag, ook tijdens routines, alert voor taal- en denkkansen. Zo eet en babbelt ze tijdens het tienuurtje met de kleuters mee. Wanneer ze merkt dat het druivendenkspoor stilvalt, pikt ze in met enkele interessante taal- en denkuitlokkende **interactievaardigheden**.

JUF SANDRA VRAAGT OM MEER UITLEG (HOE-VRAAG), WAT VOOR EEN LANGERE TAALKANS ZORGT.

'WAT? EET YOUNES DE PLASTIC DRUIVEN VAN DE HUISHOEK OP?' SCHRIKT JUF SANDRA. DE KINDEREN LACHEN. 'MAAR NEE JUF', GIECHELT YOUNES. 'IK EET ECHTE DRUIVEN.'

JUF SANDRA HOUDT ZICH GRAPPIG VAN DEN DOMME EN LOKT ZO INTERESSE EN EEN (KORTE) TAALKANS UIT.

WENDY HEEFT HET BIJ HET JUISTE EIND. JUF SANDRA HONOREERT HAAR ANTWOORD, MAAR LAAT OOK (SPREEK-) RUIMTE VOOR ANDERE MENINGEN. DAT ZORGT VOOR EEN KLEIN ONDERZOEKSPAN, WAARBIJ WEER VEEL DENK- EN SPREEKKANSEN AAN BOD ZULLEN KOMEN.

'OEF!' ZUCHT JUF SANDRA. 'MAAR: IK HOORDE WENDY ZEGGEN DAT JIJ NAMAAKDRUIVEN EET, YOUNES. HOE ZIT DAT DAN?'

NADAT YOUNES EN UTKU HEBBEN UITGELEGD DAT ER DRUIVEN MET EN ZONDER PITJES ZIJN, EN DAT VOLGENS WENDY DIE LAATSTE ZIJN 'NAGEMAAKT', VRAACT JUF SANDRA NIEUWSCIERIG VERDER.

JUF SANDRA KON DE KINDEREN NU UITLEGGEN DAT PITLOZE DRUIVEN 'GEMANIPULEERDE DRUIVEN' ZIJN, OM DAT VEEL MENSEN NIET HOUDEN VAN DE PITJES (INTERESSANTE EXTRA INFORMATIE GEVEN).

'IK BEGRIJP HET NOG NIET HELEMAAL, WENDY.' ZEGT JUF SANDRA. 'ER ZIJN DUS DRUIVEN ZONDER EN MET PITJES. EN DIE ZONDER PITJES ZIJN NAMAAK? WAT BEDOEL JE PRECIES?'

ZE KIEST HIER ECHTER VOOR EEN ANDERE INTERACTIEVAARDIGHEID: ZE BLIJFT VERDER VRAGEN. DAT NOEMEN WE LOOPEN.

WENDY VERTELT DAT NORMALE DRUIVEN PITJES HEBBEN EN DAT DE MENSEN DAN DRUIVEN ZONDER PITJES HEBBEN GEMAAKT, OMDAT ZE DIE PITJES VERVELEND VINDEN.

'KNAP ZEG!' JUF SANDRA DENKT DAT WENDY GELIJK HEEFT. DENKEN DE ANDEREN DAT OOK? YOUNES IS NOG NIET OVERTUIGD. UTKU BESLUIT ZIJN PAPA OM RAAD TE VRAGEN: HIJ WEET VEEL OVER FRUIT. YOUNES DENKT OP 'KOEKEL' (GOOGLE) HET ANTWOORD TE VINDEN. JUF SANDRA SCHRIJFT DE STELLING VAN WENDY EN DE TWEE ONDERZOEKSPISTES OP HET VERGEET-ME-NIETJES-BORD: ZO KUNNEN ZE DIT NIET VERGETEN.

MEER DAN ENKEL TAAL- EN DENKKANSEN

Juf Sandra geeft haar kleuters een mooi cadeau: naast het uitlokken van meerdere taal- en denkkansen, neemt ze het onderwerp en de kleuters au sérieux. Door hen zelf, op meerdere manieren, het antwoord te laten zoeken (en verwoorden), leert ze de kleuters bovendien dat ze zelf in staat zijn om informatie te vergaren en dat er meer dan één wijze is om te leren. De volgende dag komen de verzamelde antwoorden in de ochtendkring trouwens voor iedereen aan bod. De kleuters luisteren geïnteresseerd en tijdens het tienuurtje wordt er meer dan anders naar het eigen en elkaars fruit gekeken. En dat levert een aantal nieuwe vragen op: *Zouden er ook kersen zonder pitjes zijn? Of ander fruit? Waarvoor dienen pitjes eigenlijk? Hebben groenten ook pitjes? Zijn pitjes en zaadjes hetzelfde?*

Of hoe een pitloze druif een hele klas op het spoor zet van een nieuw (onderzoeks)thema: groenten en fruit, pitten en zaden!

Tien tips om taal en denken uit te lokken bij kleuters

1. Laat kleuters veel met elkaar praten, ook in de **thuis taal**.
2. Begin zelf gesprekken. Of ga in op wat een kind zegt en stel bijkomende vragen. Door te **lopen**, hou je het gesprek én het denkproces op gang.
3. Stel **open vragen** en veel **hoe-en waarom-vragen**, die taal en denken uitlokken. Laat de kleuters ook vaak vergelijken, classificeren en associëren.
4. Ga in op **problemen** die de kleuters aanbrengen en breng zelf problemen aan. Los ze niet voor de kleuters op, maar **brainstorm** samen over mogelijke oplossingen. Zoek als dat kan meerdere oplossingen: zo leren de kleuters divergent denken.
5. Poneer een interessante stelling of net iets **absurds**, of houd je van den domme, zodat de kleuters geïntrigeerd reageren.
6. Gebruik **self-talk**: omschrijf je eigen handelingen en je eigen denkproces: zo **modelleer** je voor de kleuters hardop hoe je voor, tijdens en na een handeling steeds kan of moet denken.
7. Gebruik **parallel talk**: omschrijf wat je de kleuter ziet doen. Of vraag waarom een kleuter iets doet zoals hij het doet, zodat de kleuter zijn denkproces onder woorden kan brengen en beseft hoe hij zichzelf kan bijsturen. Daarbij aansluitend: vraag dikwijls voor een activiteit aan de kleuters hoe ze te werk zullen gaan, want zo leren kleuters **plannen**.
8. Geef **extra informatie**, wanneer een kind interesse toont in een onderwerp.
9. Schuw geen **moeilijke woorden**, maar verduidelijk ze wel.
10. Laat veel **voorspellen** en **blik achteraf terug**. Schenk bij het terugblikken niet alleen aandacht aan het product, maar ook aan het proces (hoe heb je dat gedaan?).

Meer lezen?

- Algoet, M. (2016). *Maximaal Megataal. Een boek vol tips voor meer taal, meer denken en meer onderwijstijd in de tweede en derde kleuterklas*. Antwerpen: Garant.
- Bogaert, E., Boeckx, J., Bylois, L., Estercam, I., Gheeraert, E. & V. Peeters (VBB-OCB) (2012). *Minimaal Maxitaal. Een boek vol talige tips bij routines in de onthaalklas en eerste kleuterklas*. Antwerpen: Garant.
- Algoet, M. (2015). *Optimaal MaxiTAAL! Onderzoek naar de maximaal mogelijke inzet van taal- en denkstimulerende interactievaardigheden in de tweede en derde kleuterklas [niet-gepubliceerd onderzoeksrapport]*. Brussel: Odisee. Aan te vragen via mail: marlies.algoet@odisee.be
- Zin om je eigen interactiekwaliteit in handen te nemen? Meer informatie over trainingen en vormingen vind je op <https://maximaal-megataal.odisee.be>